

Системне придушення національної ідентичності були чинником культурної асиміляції, а заборона української мови, переписування історії та розгром національних символів стали ключовими умовами, що вплинули на соціокультурний ландшафт.

До руйнування соціально-економічної стабільності призвела політика колективізації та індустріалізації. У купі з труднощами адаптації та економічною нестабільністю, ці заходи стали джерелом соціальної напруги й нерівності.

Також негативний вплив на історичну пам'ять у сприйнятті минулого залишили маніпуляції з історією та переписування подій. Це сприяло викривленню історичної пам'яті, ускладнюючи здатність суспільства вивчати та розуміти події того часу.

У підсумку політична трансформація в умовах розстріляного відродження сформувала складний соціокультурний та політичний пласт, який залишив глибокий слід в історії України. Визначаючи важливі аспекти політичного розвитку, цей період наголошує на необхідності захисту, вивчення та усвідомлення власної історії для побудови демократичної держави та зміцнення громадянського суспільства.

Л. Кривець

ЧОТИРИ РЕДАКЦІЇ ПОСТАНОВКИ ДРАМАТИЧНОЇ ПОЕМИ «ЦИГАНСЬКА МУЗА» ЗА ЛІНОЮ КОСТЕНКО ЗАСЛУЖЕНИМ ДІЯЧЕМ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ СТЕПАНОМ ПАСІЧНИКОМ

L. Kryvets

FOUR STAGE EDITIONS OF THE LINA KOSTENKO'S DRAMA POEM "GIPSY MUSE" BY HONORED ARTIST OF UKRAINE STEPAN PASICHNYK

Драматична поема «Циганська муза» Ліни Костенко (1977) присвячена темі важливості слова та мови як інструменту самоідентифікації народу.

Ця доповідь має на меті прослідкувати і містить наукову новизну, адже не існує комплексного дослідження з теми інтерпретацій творів Ліни Костенко відомим своїми постановками у харківських театрах режисером і актором С. Пасічником (за винятком публікацій, у яких частково проаналізовано окремі вистави, театрознавиць І. Долганової та Ю. Щукіної).

Степан Пасічник розповів, що дуже любить творчість Ліни Костенко, вона є визначною точкою його творчості. Адже зараз, і це нормально, багато сучасних гарних поетів, але, буває, що обираєш собі поета на все життя. І вимірюєш цією планкою будь-який інший матеріал.

Перша робота за драматичною поемою Ліни Костенко «Циганська муза» з'явилася у 1983 р., коли С. Пасічник навчався акторській спеціальності на третьому курсі в тоді ще Харківському інституті мистецтв ім. І. П. Котляревського. На курсі, де навчався С. Пасічник, в межах предмету «Сценічна мова», ставили ігрові поетичні композиції. Саме такою стала його постановка «Циганської музи», де грали: Віктор Вигранов, Наталія Кулик та Степан Пасічник. Також була залучена студентка з консерваторії Надія Найдьонова, яка у виставі грала на скрипці наживо, постійно перебуваючи на сцені і уособлюючи душу циганки Папуші, Музу.

Основою сценографії майбутньої сценічної композиції «Циганська муза» було дерево без листя, на гілочках якого висіли аркуші паперу з віршами, вони були

завчасно обпалені та напівзгорілі. Костюмів у задумі не було. На акторах були темні штани та білі футболки, як зазвичай на захистах зі сценічної мови, лише в Н. Кулик була довга спідниця.

Після складання іспиту роботу ще грали два сезони. Показували її і в Казахстані (Павлодар, Кібагус, Єрмак) та Ірані з концертною бригадою ХДІМ.

Після того як В. Вигранов покинув Харків, відбулася перша суттєва редакція вистави «Циганська муза». Н. Кулик та С. Пасічник грали її поетичну частину, але камертоном залишався скрипаль, який прийшов на зміну Н. Найдьоновій.

У 1999 р., здобувши режисерську освіту, С. Пасічник заснував у Харкові недержавний театр-студію “Post scriptum”, де молодь працювала над обраними Степаном Володимировичем текстами. У студії відбувалася посилена робота зі словом, зокрема й поетичним. Паралельно дружина режисера директорка театру “Post scriptum”, режисер і педагог Світлана Пасічник працювала з актрисами театру Надією Алюною та Наталією Пархоменко над відновленням вистави «Циганська муза». Вони зробили моновиставу, де актриси читали всю поему сольо (у двох складах), а Степан Пасічник зі студійцями паралельно працювали над віршами Ліни Костенко, що покликано було виховувати в них розуміння поетичного тексту: драматичного, ігрового, образного.

Інга Долганова писала, що елементом, який допоміг Світлані Пасічник перетворити окремі частини на абсолютно самостійну й цілісну виставу, стала поема Ліни Костенко «Циганська муза» у виконанні Наталі Пархоменко. Це перетворення спричинила спільна прага творчості, адже С. Пасічник, як ніхто інший, умів вмотивувати акторів на роботу з матеріалом, буквально закохував у нього. Бажання спільно творити об'єднувало героїнь вистави з її творцями.

Світлана Пасічник згадувала, що актриси приходили на репетицію, а поезія вже була в них. І. Долганова вважає, що Надія Алюнова та Наталя Пархоменко створювали енергетичний потік колосальної сили й напруги. І хай би що там говорили про візуальну спрямованість сучасного театру, в цьому потоці вібувало незаперечне: «Одне я тільки знаю: що нам потрібне Слово. Як вогнище. Як доля. Як лінія судби». Та ж театрознавиця аналізувала аскетично-виразний сценографічний простір, запропонований С. Пасічником: замети пожмаканого паперу — на аркушах примхливі літери викреслюють траєкторію польоту поетичної думки, її відчайдушних злетів і падінь.

Четверо студійців продовжили грати разом з Н. Алюною та Н. Пархоменко, створюючи довкола їх моновистави віршовану, пластичну та ритмічну композицію. Кожен мав по шість віршів, тому загалом у виставі «Циганська муза» було до тридцяти віршів поетки, окрім самого тексту драматичної поеми. Нарешті виникла така редакція вистави, яка жила довго.

Вона була поділена на змістові блоки. Але головною лінією вистави було те, що Л. Костенко і С. Пасічнику залежало на двох речах, а саме: розуміння й цінність того, що таке слово для народу, тому що може бути знищено все, але якщо знищиться мова народу, тоді йому прийде кінець; той народ, який народив поета, цього не цінує і не усвідомлює.

Сам С. Пасічник вважає всі редакції вистави «Циганська муза» однією постановкою, яка просто постійно трансформувалась і змінювалась, вона жила і живе «своїм життям».

У 2011 р. деякі студійці поїхали з міста, і акторський склад знову зазнав змін. Тепер виставу грали: Максим Везденьов, Степан Пасічник, Катерина Бакай та Анна Дарморіз. Перший блок поезії було розкладено на усіх чотирьох, а в другій частині К. Бакай сольо читала поему «Циганська муза».

Однак за деякий час А. Дарморіз і М. Везденьов пішли з театру “Post scriptum”, і грати цю виставу стали удвох С. Пасічник та К. Бакай. Так відбулася чергова редакція вистави.

Невдовзі С. Пасічник та актори театру долучилися до участі в масових конструкціях, створюючи собою «хор», який то виринав з-за лаштунків у сценічний простір, то зникав. Часто хор користувався на сцені справжнім возом, який був яскравим елементом сценографії. Акторський склад хору вистави часто змінювався, але вибудувалася чітка ігрова конструкція, в яку за короткий термін міг вписатися актор чи актриса. Саме ця редакція вистави «Циганська муза» існувала до початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, коли театр призупинив свою діяльність.

Від навчання до розквіту професійної кар’єри С. Пасічника ця поема була поряд з митцем. Вона є класичним прикладом поезії, з якою акторові, на думку Степана Володимировича, можна опанувати основи поетичного слова. Він вважає роботу з поезіями Ліни Костенко одним із невід’ємних інструментів у вихованні актора, його слуху. Сюжетність, образність, драматизм та драматургія матеріалу не залишала режисера байдужим, а спровокувала на нові проби. С. Пасічник вважає, що текст у п’єсі — це та ж сама поезія, тільки без рими.

М. Шур

Т. ШЕВЧЕНКО НА ТЕАТРАЛЬНІЙ СЦЕНІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

М. Shchur

T. SHEVCHENKO ON THE THEATRE STAGE IN THE CONTEXT OF MODERN UKRAINE

Звертатися до творчості Т. Шевченка — це не тільки згадування своїх класиків до річниць їх народження, а й осмислення того, що вони хотіли донести до свідомості майбутніх поколінь України: програмні дії задля виборювання своєї незалежності від одвічної імперської залежності.

Ми звертаємось до мистецтва в часи негод за духовною та моральною підтримкою. І це дає нам можливість простежити той період, у який жив класик нашої літератури та порівняти історичні умови, у яких він творив, і проаналізувати той спадок, який він залишив майбутнім поколінням українців у своїй творчості.

Т. Шевченко як ніхто інший дає нам настанови на наше життя, починаючи від «Заповіту» і завершуючи таким складним для усвідомлення трактуванням «Великого льоху». Тому в часи негоди, якою стала для нас сучасна велика війна з одвічним нашим противником росією, митці звертаються до постановки творів Т. Шевченка на театральній сцені та в кіно.

Це стає ознакою нашого інформаційного спротиву у війні, оскільки до цього часу, який співпав з 2014 роком Майдану та початку війни в Україні, на жаль, образ Шевченка сприймався монументально, в межах шкільної програми та зацікавленістю лише невеликого прошарку спеціальної наукової спільноти та свідомих українців.